

ния стала основой Музея Фармации в городе Коложвар. Этот и поныне действующий музей, далее его опубликованные книги и ок. 100 статей хорошо отражают успешную деятельность профессора Ориент

Dr. K. Zalai and T. Orient: *Gyula Orient, in memoriam of the centenary of his birth.*

Prof. Dr. Gyula Orient who had been an excellent and devoted worker of both the medical and pharmaceutical

sciences, left a valuable professional legacy mainly in his private collection of historical documents and souvenirs on which the Pharmaceutical Museum of Kolozsvár (Transsylvania, belonging then to Hungary, now to Romania) was grounded. In addition to this institution which exists also at present, professional books and some 100 other publications have been Professor Orient's contribution reviewed on the occasion of the centenary of his birth.

Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszertára Budapest IX, Hőgyes E. u. 7 és Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja 303-as gyógyszertára, Budapest

Érkezett: 1970 IV 30.

Gyógyszerészet 14. 295—296. 1970.

EMLÉKEZÉS FÖRDŐS LAJOS GYÓGYSZERÉSZRE

LÓRÁND NÁNDOR

„... ha a gyógyszerészi kar nem lesz saját sorának őre, azzal ugyan más törődni nem fog, ...”

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság 1968. évi közgyűlésén dr. Végő Antal professzor idézte ezt a mondatot Katona Zsigmond egykori kecskeméti gyógyszerésznek közel száz év előtt elhangzott egyik beszédéből. Ez a régi megállapítás még ma is érvényes és nemcsak jövőnk irányítására vagy jelenünk helyesebb megítélésére, hanem a múltunkkal való törődésre is vonatkozik. A gyógyszerészet múltjával, fejlődésével, történetével foglalkozni ugyanis nem hiábavaló, öncélú befelé fordulás, hanem aktív tevékenység, pozitív erőforrás, melyből merítve eligazítást kaphatunk fejlődésünk irányára a múlt tapasztalatai és eredményei alapján.

Ezeknek a gondolatoknak jegyében figyeltem fel régiséggyűjteményünk iratai között Fördös Lajos kecskeméti gyógyszerész hagyatékából gyűjteményünkbe került levelekre és iratokra. Ezek alapján, belőlük idézve szeretném röviden ismertetni egy jeles kartársunk életének, munkásságának, találmányainak összefoglalását, annak ellenére, hogy nem kimondottan a régmúlt időkbe vezet megemlékezésem, hiszen Fördös Lajos 1893-ban született Kecskeméten, gyógyszerészi oklevelét 1920-ban szerezte meg. Saját patika felállítására 1928-ban kapta meg a jogot. A világháború alatt azonban gyógyszertára telitalálatot kapott és teljesen elpusztult. A romok közül kiásott bútorok egy részével és a még felhasználható felszereléssel és anyaggal 1945 tavaszán azonban már újra üzembe helyezte Vörösmarty utcai lakásának egyik lakószobájából átalakított szükségpatikáját, melynek működését az akkori nagyméretű gyógyszerhiány is indokolta. A Népjóléti Minisztériumtól Gyenes István gyógyszerésszel együtt megbízást kapott 1945 januárjában a Kecskemét város területén elhagyott gyógyszertarak és azok anyagának hatóság fellettározására.

A háború zúrváraitól elcsendesedése után 1946 novemberében egy darálóüzem helyiségét kapta meg a város szélén gyógyszertár felállítására. Ebben a még mindig csak kényszermegoldásként használható helyiségben működött azután

1948. július 31-én bekövetkezett váratlan haláláig Fördös Lajos nemcsak városának megbecsült polgára, hanem az egész gyógyszerész társadalomnak is ismert személyisége volt. Vezetőségi tagja volt az *Okleveles Gyógyszerészek Országos Egyesületének*, és alelnöke a *Magyar Gyógyszerész Egylet Pest Vármegye déli kerületének*. Tagja volt továbbá a *Feltalálók Eszperantó Világuniójának*, valamint a *Magyar Feltalálók Országos Szövetségének* is, ahol munkásságának elismeréseként két találmányát aranydiplomával tüntették ki. Mindkét oklevelet gyűjteményünkben őrizzük. A találmányokról azonban még érdemes néhány szóban megemlékezni.

Az egyik napilapban vastag betűs cím alatt jelent meg a következő cikk.

„Egy kecskeméti gyógyszerész új orvosságával gyógyították a cukorbetegséget.

A világháborúban álló országokban a gyógyszerek előállításához szükséges anyagok hiánya miatt tudvalevően zárolták az Insulin készletet, ami által a cukorbetegek helyzete igen komollyá vált. Éppen ezért megváltásként lehet üdvözölni azt az új gyógyszert, amelyet Fördös Lajos kecskeméti gyógyszerész talált fel és amellyel már gyógyítják is az Új Szent János kórház 52 cukorbetegét. A gyógyszerész találmányáról ezeket mondta munkatársunknak: a szerem 12 évi kísérlet eredménye. Nem injekció, hanem a hivatalosan is engedélyezett gyógyszerekből készített folyadék, mely cseppek alakjában, vízben feloldva kerülhet a beteg szervezetébe. Már több olyan beteg volt, akinek a 360 milligramm vércukrát a szerem két hét alatt levette a normális 160 mg-ra és azt állandóan lent is tartotta.

Az új gyógyszert először a Korányi szanatóriumban próbálták ki, majd a szegedi klinikán Purjesz professzor folytatott vele kísérleteket. Közben az Új Szent János kórház beszállást is kipróbálták. Az Insulin zárolásakor ez a kórház felkérte Fördös Lajost, hogy az első kísérletek kitűnő eredményeként bevezetett vércukor csökkentő orvosságából az osztály cukorbetegjei részére küldjön továbbra is megfelelő mennyiséget. 1941 szeptember óta Fördös Lajos teljesen ingyen küldi orvosságát a kórház betegeinek, akiknek állapotában az orvosság öröndetes javulást váltott ki. Ezt a Korányi szanatórium is megerősíti a Magyar Feltalálók Szövetségének a vércukor csökkentő szerrel kiadott véleményében, mely szerint a szer hatásaként minden betegnél a vércukor feltűnő csökkenése volt kimutatható. A klinikai és kórházi vélemények birtokában Magyarországon akarta forgalomba hozni készítményét a feltaláló, akinek már egy dél-amerikai bankérdekeltség fényes ajánlatot tett. ...”

Eddig az újságicikk. Nézzük meg azonban ezt az említett „fényes” ajánlatot, hiszen az iratok között nem nehéz rátalálni.

„Tisztelt Gyógyszerész Úr szíves tudomására adom, hogy megbízottja vagyok egy olyan argentin pénzeszoportnak, amely saját céljaira keres komoly jelentőségű gyártási eljárásokat, hogy azok használatára sajátmaguk berendezkedjenek, amennyiben Ön a találmányát Argentína és esetleg egész Dél-amerikai területére értékesíteni óhajtja, szíveskedjék ezirányban nyilatkozni.”

De olvassuk el az erre vonatkozó válaszlevelet is.

„... szeremet, illetve annak gyártási jogát Argentína, esetleg egész Dél-amerikai területére hajlandó volnék az Ön által képviselt pénzeszoportnak eladni, ha a forgalomba hozatali engedély birtokomban lesz.”

Ennek az engedélynek a kiadása azonban egyre később, meit sértette volna az inzulin-tröszt érdekeit éppen a fent idézett pénzeszoportok érdekeltségei által. *Fördös Lajos* ugyanis nemcsak Argentínától, hanem számos más európai érdekeltségtől is kapott hasonló ajánlatokat. Így Pozsonyból, Szabadkáról, a francia követség kereskedelmi attaséjától, a Feltalálók Eszperantó Világuniójától, mely utóbbinak ügyvezető elnöke többek között ezt írta:

„... már a múltban is nagy figyelemmel kísértem *antidiabetes* szerének sorsát és türelmetlenül vártam a *Purjesz-féle* vizsgálatok eredményét. Miután páratlan külföldi *novusaim* vannak és belföldi viszonylatban is a legkomolyabbakkal rendelkezem, kérem írja meg, hogy áll és hol tart találmányával, miután annyira ideig húzódik ez az igazán nagy perspektívájú találmány-ügye, hogy félok, hogy a sok huza-vonón a kihalál lesz a vége.”

Sajnos, a jóslat valóban bevált. Pedig tekintélyes támogatói voltak még a felszabadulás után is. De úgy látszik, a kapitalista trösztöknek még akkor is komoly befolyásuk volt, mert az Országos Közegészségügyi Intézetből 1946. jan. 26-i keltezéssel kapott egyik levélben ez áll:

„... ismerve a szer kiváló hatását, a magam részéről mindent megpróbáltam megtenni az engedélyeztetés érdekében. Sajnos, fáradozásaim úgy látom nem találkoztak mindenütt kellő megértéssel... most magánkérelemmel fordulok ez ügyben hozzád. Egy barátom, egyébként világhírű ember, akinek egye bek között a magyar jóvátételben is igen nagy szerepe van, tehát feltétlen életben tartása kifejezetten nemzeti érdek, súlyos cukorbeteg. Insulint szerezni ma közzem erten lehetetlen. Ezért rád, illetve készítményedre gondoltam. Ha egy lehetőség van rá, segíts ezen az emberen. Hálás köszönetemet magam is előre tolmácsolom és eközben vagyok nagyrabecsülő híved: *Sziromai Kornél*”

Ennek a levélnek a soraiból is kiérezhető az inzulin-egyeduralom mindenhatósága és az is, hogy nem a hazai erők gátolták a szer forgalomba hozatalának engedélyezését. *Fördös Lajos* pedig a gyógyszerészi etikát mindenkor pontosan és lelkiismeretesen betartotta. Gyógyszeréből ingyen és készséggel adott szakorvosoknak, kórházaknak, klinikáknak, ha azok kérték, kuruzsolni azonban nem volt hajlandó. A fenti jeles személyiséggel kapcsolatban és más hasonló esetek alapján feltehetően, hogy az illető beteget kezelő orvosához irányította, akivel azután levélben részletesen megtárgyalták a szer alkalmazásának lehetőségeit. Ezt támasztja alá egy másik beteggel kapcsolatos válaszlevele melyből pár sort idézek.

„Mélyen tisztelt Rendőr Főtanácsos Úr, *Újházy József* rendőr felügyelő úr hozzám intézett levelére hivatkozással tisztelettel közlöm, hogy vércukor csökkentő gyógyszeremet magánosok részére addig nem áll módomban kiszolgáltatni, míg a klinikai vizsgálatok be nem fejeződnek és a forgalomba hozatali engedélyt meg nem kapom.”

Fördös Lajosnak, illetőleg gyógyszerének jóhíre olyan nagy volt, hogy nemcsak klinikák, szanatóriumok, intézetek és jeles személyiségek egész sora érdeklődött utána, de olvashatunk a levelek között reszkető kézzel írt nyugdíjas öregektől és még őrni alig tudó gyermekektől is kétségbeesett segélykiáltásokat. Mindezek azonban nem voltak elegendők ahhoz, hogy a mindenki által nélkülözött, életheget mentő gyógyszer forgalomba kerülhessen. A tőkének nagyobb érdeke fűződhetett a szer meg nem jelenéséhez.

Egy másik találmánya ugyancsak áldásos lett volna a szenvedő betegek részére, habár közel sem bí akkorra jelentőséggel. Ez a készítmény az aktív iszap, melynek feltalálásáért ugyancsak aranydiplomával tüntette ki a Feltalálók Szövetsége. Ismertetésként a készítmény leírása elmondja, hogy az aktív iszap egy lábfürdő, mely többféle iszap kémiai sók által való aktívva tétele utján gyógyító hatását úgy fejt ki, hogy a fürdőző aktív részei a fürösztéskor a bőrön keresztül felszívódnak és így az ízületekben levő kóros húgysavas lerakódásokat, csomókat — bármilyen nagymérvűek vagy régiek is — feloldják, és verejtékben a bőrön keresztül eltávolítják. A figyelmeztetés hangsúlyozza, hogy az előírt fürösztési időt és a használati utasítást pontosan be kell tartani. Ezen készítmény iránt is nagy volt az érdeklődés mind idehaza, mind pedig külföldön. Idézek többek között a *TELLUR* vegyészeti gyár ajánlatából

„... hivatkozással a Feltalálók Eszperantó Világuniójára tisztelettel közöljük, hogy a t. Gyógyszerész Úr Aktív Iszap Lábfürdője vezetőképviselet formájában érdekel bennünket, esetleg berendezkedünk a lábfürdő gyártására is. Ugyancsak szívesen elvállalnók a cukorbeteg elleni orvossága vezetőképviseletét is.”

Sajnos azonban kárba vészett és hiábavaló volt minden lelkesedés, munka; érdeklődés, ajánlatok és lehetőségek. A szabad piac porondján a kistőke nem volt versenyképes a kapitalista nagytőkével és az történt, ami előre várható volt: a „nagyhal lenyelte a kishalát”. A kedvező klinikai, kórházi, intézeti és számos magánorvosi kedvező véleményen kívül tehát csak a gyógyult betegek százainak hálás köszönő levelei — melyek ott porosodnak *Fördös Lajos* özvegyének egyik fiókjában — őrzik csak emlékét egy nagy, lehetőségeitől megfosztott értékes egyéniségnek és találmányainak, melyeknek titkát magával vitte a sírba.

Emlékének áldozva írtam meg e sorokat. Szerettem volna rámutatni egyben arra is, hogy nem feltétlenül szükséges száz évekel visszafordulva kutatnunk a múltban; a közelmúlt is tartogathat értékeset Bizonyára vannak az országban mások is, akiknek élete, tevékenysége megérdemli, hogy emléküket felkutassuk, kegyelettel megőrizzük okulásul és példaképpül állítva az utókor elé

(*Kecskemét, 12/12-es gyógyszerész*)

Érkezett: 1969 III 3.